

MUZEJSKI VJESNIK 4

GLASILO MUZEJA

SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

**MUZEJSKI VJESNIK
GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE
HRVATSKE**

(Čakovec, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Trakošćan,
Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Marina Šimek (glavni i odgovorni urednik), Darko Sačić (tehnički
urednik), Miroslav Klemm, Dragutin Feletar, Marijan Špoljar, Branimir Šimek

Muzejski vjesnik izlazi povremeno, a najmanje jednom godišnje.
Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Časopis solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

NAKLADNIK

Gradski muzej Varaždin

ZA NAKLADNIKA

Jasna Tomičić

TISAK

NIŠRO Varaždin, naklada 800 komada

BROJ 4 — VELJAČA 1981.

GOD. IV.

Za sadržaj priloga odgovaraju autori

SADRŽAJ

MUZEOLŠKA PITANJA I PROBLEMATIKA	Str.
— Zorko Marković: Nekoliko opaski uz »Praistoriju jugo slavenskih zemalja« (I-III)	3
— Franjo Horvatić: Uređivanje spomen parka na »Danici«	6
— Marijan Špoljar: Suvremena koncepcija muzeja i galerija	9
STRUČNI ČLANCI	
— Zoran Homen: Novo nalazište lasinjske kulture u Bukovju kraj Križevaca	15
— Zoran Homen: Novi nalazi na Kalniku	19
— Marina Šimek: Arheološki lokalitet Varaždin — Brezje. Rezultati rekognosciranja tokom 1980. godine	25
— Zorko Marković: Arheološka iskapanja Muzeja grada Koprivnice 1970 — 1980.	33
— Marina Šimek: Arheologija varaždinskog kraja — Bibliografija	40
— Tomislav Đurić: Stanje srednjovjekovnih gradina u sjeverozapadnoj Hrvatskoj	49
— Ante E. Brlić: U Međimurju i Varaždinu 1975.	57
— Vlado Srimšek: Križevčanki na trgu	59
— Vladimir Kalšan: Agrarna reforma u Međimurju	65
— Smiljana Petr-Marčec: Zadruga Višnjijć, selo Globočec br. 118 kod Ludbrega	69
— Ljubica Ramušćak: Pokladni običaji u Međimurju	73
— Ljubica Ramušćak: Međimurski sušači sira	77
— Libuše Kašpar: U posjeti Berberima	79
VIJESTI	
— Petar Levar i Mato Dominković: Naše akcije u 1980. godini	87
— Petar Petrićec i Martin Matišin: Vijesti iz Zavičajnog muzeja Virje	88
— Dragutin Feletar: Koprivničkih osam knjiga	89
— Libuše Kašpar: Etnografske izložbe Gradskog muzeja Varaždin i Muzeja Varaždinske Toplice u 1980. godini	91
AKCIJE	
— pripremili Marina Šimek i Miroslav Klemen	95
PRILOG	
— diskusije sa okruglog stola »Suvremena koncepcija muzeja i galerija« održanog u Koprivnici — pripremio Marijan Špoljar	107

RAZGOVOR ODRŽAN U KOPRIVNICI (U »PODRAVKI«) 18. TRAVNJA 1980. GODINE

Marijan Špoljar:

Prije svega, dozvolite da vas pozdravim ispred organizatora ovog sastanka, Galerije i Muzeja Koprivnice. Razlozi zbog kojih smo se odlučili za jednu širu razmjenu misli o suvremenoj koncepciji muzeja i galerija višestruke su prirode. S jedne strane, očito je da se današnji muzej nalazi u prijelaznom razdoblju kada vrlo sporo gubi neke, nazovimo to tako, tradicionalističke oznake u stilu rada, a vrlo rijetko dobiva neke inovativne značajke u sistemu svog funkcioniranja. On je danas, smjestimo ga u ovaj naš prostor i vrijeme, inherentan društvenoj praksi i osnovno je pitanje kako ga učiniti organizmom koji neće slijediti svoje vrijeme, nego će u njemu živjeti pa čak i anticipirati. Dakle, nedostaje taj pravovaljan odnos muzej-društvo. S druge strane, ni međumuzejska komunikacija nije zadobila onaj intenzitet koji se očekuje. Na području sjeverozapadne Hrvatske postoji Muzejsko društvo koje okuplja 6—7 muzejskih institucija, ali po formi rada i aktivnosti još nije daleko odmaklo izuzmemo li Muzejski vjesnik i individualne kontakte, do svečane godišnjoskupštinske razine. A što li je tek sa masom područja gdje ne postoje ni elementarni oblici razmjene iskustava, i tako dalje. Jedan od, da tako kažem, utilitarnih razloga za sazivanje ovog skupa jest u tome što se mi ovdje u Koprivnici nalazimo pred, ili smo u toku, nekih značajnijih investicijskih ulaganja u nove prostore i sadržaje za koje držimo da ne mogu funkcionirati na zasadama tradicionalne muzejske prakse. Stoga je svaka informacija, ideja, sugestija dobrodošla. Pod tim objektima mislim na uređenje prve faze spomen-područja Danica, druga faza je muzeografski daleko zanimljivija, ali ovdje još o njoj ne možemo govoriti osim kao o viziji, zatim na kompletno dovršenje galerijsko-scenskog prostora kao prostora suvremenog mini centra za kulturu, zatim na osnivanje Muzeja prehrane u »Podravki« kao vrlo zanimljivog projekta u mnogo širim prostorima od našeg lokalnog, te konačno, na kompletno uređenje matične muzejske zgrade.

Ovaj sastanak održavamo u prsotorijama »Podravke« što nije samo propagandni gest nego, na neki način, svjedoči o sve širem i sadržajnijem odnosu kulture i udruženog rada. Nije ovdje vrijeme da detaljnije raspravimo te odnose nego tek da spomenemo kako kultura, pa dakle i ovaj njezin muzejski dio, propipava suštinu te relacije.

Evo, dakle, nekoliko tek ovlaš dotaknutih područja o kojima ćemo, nadam se, ovdje šire govoriti.

Zelimir Košćević:

Mislim da je ovakav razgovor krasna prilika da prodiskutiramo još jedamput, ponovno, probleme koji nas muče. Svi znamo, naime, svjesni smo toga da je muzej ustanova, institucija, kako god hoćete, vrlo važna u funkcioniranju jednog društvenog organizma. Zakonodavac koji je pravio novi Zakon o muzejima koji je izašao prije dvije godine eksplicite je rekao da je muzej ustanova od posebnog društvenog interesa. Ustav, pak definira što to znači poseban društveni interes. Prema tome, naprosto je naša primarna obaveza da stvarno govorimo vrlo ozbiljno o problemima u toj struci u koju smo uključeni i zapravo neposredno odgovorni za funkcioniranje te djelatnosti. Ima čitav niz problema, — recimo mreža muzeja. To je jedan problem koji gotovo visi u zraku, koji je gotovo urgentan. Ne samo da nas zakon obavezuje na uspostavljanje mreže muzeja nego vidimo i sami da bez efikasno uspostavljene mreže muzeja naprosto ne možemo funkcionirati. Ne nalazimo se, ne razumijemo se, ne znamo si probleme i naravno da tu najviše trpi upravo taj društveni interes iskazan u zakonu. Drugi aspekt je problem odgoja kadrova. Naime, ne možemo ili teško možemo govoriti o jednoj dugoročnoj projekciji muzejske službe bez adekvatno odgojenih kadrova. Na Filozofskom f. to funkcionira kako-tako na bazi jedne minimalne satnice od prilike 60 sati godišnje. Pa iako postoji SAS o dodiplomskom studiju, odnosno usavršavanju, specijalizaciji kadrova u dod. studiju do sada još ništa stvarno nije učinjeno. Dakle, taj bolan problem koji u relaciji svih potpisnika a i udruženog rada koji bi trebao biti zainteresiran za ovakav profil, naprosto visi u zraku i predstoji nam da ga pokušamo na jedan zadovoljavajući način riješiti. Eto, problema ima toliko u muzejskoj djelatnosti da sve što taknemo, počam od inventara do idejno-obrazovne prezentacije, sve su to tekući problemi i svaki će od nas moći dati doprinos na takav način da potakne razmišljanje o svakom takvom problemu.

Boris Kelemen:

Danas je u žarištu rasprave položaj muzeja u suvremenom društvu. Prisutna su razna gledišta od tananih razlika do grubih suprotstavljanja. Začudno je da još uvijek postoji uvjerenje, u prkos postojanju Zakona o muzejskoj djelatnosti u nas, da muzej treba biti onakav kakovog ga je shvaćalo prošlo stoljeće: statična riznica iza velebne fasade, neka vrsta svetišta u kojem se smije samo šaputati iz strahopoštovanja pred muzejskom građom. Svakako je prvenstvena uloga muzeja da sistematski sakuplja, čuva, stručno zaštićuje i stručno i znanstveno obrađuje muzejsku građu pro-

šlosti i sadašnjosti za današnja i buduća pokoljenja. Sve su to pitanja o kojima bi trebalo načiniti jednako takav razgovor kakav danas vodimo. Ne zbog toga da petrificiramo dosadašnju praksu, već da pristupimo obavljanju tog posla s drugog vida kako u smislu nove tehnologije i novih informacionih sistema, tako i prilagodavanja suvremenoj funkciji muzeja. Čak je već ozakonjeno da je muzejska djelatnost cjeloviti proces koji obuhvaća rečeno ali i »idejno-obrazovno prezentiranje pokretnih kulturnih dobara«, da citiramo Zakon o muzejskoj djelatnosti. Upravo taj posljednji segment je onaj kojemu moramo posvetiti posebnu pažnju jer se vrlo teško probija, jer zahtijeva posebne dodatne napore u muzejskom radu. Upravo on upućuje i omogućuje da muzej postane aktivni činilac u današnjem društvu. Što to u stvari znači. Muzej može obavljati svoju ulogu u društvu ako uz svu svoju dosadašnju djelatnost postane *sastajalište* svih zainteresiranih, ako je to mjesto gdje će građani naći svoj razlog da tu dolaze i borave. Time će građani biti u mogućnosti da i prezentiranu muzejsku građu prihvate kao svoju, ne kao vlasništvo kustosa već kao vlasništvo svakog od njih, kao društveno vlasništvo od kojeg svaki građanin a time i cijelo društvo ima odgovarajuću korist ili zadovoljava odgovarajući interes. Polazeći s tog aspekta rad s publikom postaje jedan od centralnih problema u muzejskoj djelatnosti. Taj je rad izrazito kompleksan i zahtijeva kako prostorne i tehničke mogućnosti, tako i organizacione izmjene u samom muzeju posebno u kadrovskom smislu što još nije naišlo na odgovarajuće razumijevanje u sadašnjim razmišljanjima o muzejskoj djelatnosti. Već sada moramo upozoriti na moguću opasnost, na moguću liniju manjeg otpora u takovu radu. Ako je muzej sastajalište građana tada bi bila krajnja vulgarizacija u muzeju prezentirati minorne ili opće poznate sadržaje na takav način kako to diktira ukus najšire publike. Svakako da takovo sastajalište mora biti usmjereno prema najširoj publici, ali muzej mora toj publici prezentirati najslabije sadržaje na specifičan i atraktivan način kako bi privukao pažnju te publike i to ne dociranjem već razvijanjem njihove kritičke svijesti. Ta pitanja neka samo upozore na ozbiljnost takova rada s publikom u muzeju.

Svakako da sada i ovdje ne možemo do u tačine govoriti o svim oblicima otvorenosti muzeja prema javnosti. Ali želio bi upozoriti da ova složenost posleva ima svoje specifičnosti i u odnosu na vrstu muzeja, kako u odnosu na postojeće tako i u odnosu na one što ih treba oblikovati u budućnosti kao zahtjev interesa sredine u kojoj se nalazi. Danas imamo male muzejske zbirke, pa prirodoslovne, tehničke, povijesne, umjetničke muzeje, ali i novu pojavu da se uz velike privredne radne organizacije stvaraju zbirke

ili kao ovdje u Koprivnici gdje »Podravka« planira stvaranje muzeja prehrane .U takovim muzejima koji imaju interdisciplinarni karakter, bezuvjetno se kompleksnost rada s publikom povećava. Tu se javljaju pitanja usklađivanja najraznorodnijih grana, recimo od prehrambenog proizvoda, dizajna opreme do razvoja radničkog pokreta ili od prirodoslovnih pitanja do ekologije. Sva ta i takova raznorodnost nije nepremostiva jer međusobnu bližu ili dalju uvjetovanost vežu interakcije pojedinih segmenata koje omogućuju širok spektar djelovanja, ali zahtijevaju i odgovarajuću stručnu spremu koju teško može imati jedno lice. Ali ako to jedno lice zna metode rada s publikom tada može na temelju dobivenih podataka od odgovarajućih stručnjaka razraditi cijeli sistem.

Tu je osnovni problem kako razraditi muzejsku *animaciju*, kako višeznačnost muzejske građe približiti širokoj publici, kako najrazličitijim oblicima rada vezati građane uz muzejski prostor, tako da taj prostor postane njihov prostor u kojem rado provode svoje slobodno vrijeme i konačno koga treba obuhvatiti tom muzejskom animacijom? U takovu sastajalištu sve strukture građana trebaju naći svoj interes. Počevši od predškolskog uzrasta za koji treba imati »dječji muzej« ili sobu za djecu u kojoj oni zadovoljavaju svoje potrebe i obrazuju se kroz igru. Takav je prostor važan koliko za djecu samu toliko za roditelje koji tada mogu nesmetano sudjelovati priredbama što nisu primjerena djeci. Zatim je to segment obrazovanja od osnovnog preko usmjerenog do fakulteta. Tu su rasponi veliki i za svaku od tih razvojnih etapa treba razraditi sistem pri čemu opet edukacija mora biti nenametljiva ali mora podsticati razne djelatnosti i interese.

Nadalje tu je pitanje odraslih. U tom kompleksu bi se zadržao na problemu radnika u tvornici. Imam iskustva da je u Zagrebu bez efekta ako se za vrijeme dok radnici jedu svoj topli obrok u prostoriji društvene prehrane otvara izložba pa makar i značajnog umjetnika poput Generalića ili Rabuzina. Mislim da to nije kulturna animacija, mislim da je kultura u tvorničkom krugu nešto drugo. Za tih pola sata kad radnik jede trebamo ga ostaviti na miru, jer on za to vrijeme ima eventualno potrebu da sa svojim drugom nešto porazgovori, a ne da sluša nekog zvjezdoznanca koji tumači slike što vise između prozora. Jednako je tako pogrešno da se kulturne manifestacije dešavaju izvan radnog vremena iz više razloga.

Ako netko u jednom tvorničkom krugu radi za istim strojem svakodnevno osam sati on želi da preostali dio vremena provede u nekom drugom prostoru. Prema tome mislim da se kulturna animacija treba prvenstveno dešavati u kulturnim centrima vezanim

uz općine ili mjesne zajednice. Na takovo mjesto može doći cijela porodica zajedno, a ne da kao mjesto zadovoljavanja svojih kulturnih potreba nalazi mu žu svojoj tvornici, žena radnica u svojoj tvornici a djeca opet na trećem mjestu ukoliko takovo mjesto i postoji. Tu je prisutan osobito u velikim gradovima problem udaljenosti mjesta stanovanja od mjesta rada, odnosno mjesta dešavanja kulturne animacije. Dakle centri kulture, a muzeji su jedna vrsta takovih centara, takovih mjesta sastajališta u kojima se razvija zajedništvo prema interesu. Tu dolazi do zbližavanja pojedinaca prema svom interesu pa prema tome i aktivnost muzeja treba biti usmjerena takovom objedinjavanju građana. Zato djelatnosti muzeja mora biti prožeta zanimljivim programima, da bi oni konkurirali gostionicama u kojima se pije ili karta, tj. da se građani sastaju na drugom nivou zajedništva. To su neki problemi u odnosu animacije odraslih. Međutim, postoji još jedan segment koji ne smijemo zaboraviti. To su umirovljenici. Često su to ljudi koji su i te kako u mogućnosti da budu aktivni u društvu, da pronalaze čak i nove životne zadatke primjerene svojoj životnoj dobi. Te nove zadatke upravo mogu naći i u takovu otvorenom muzeju. Ne samo da kao posjetioци mogu aktivno učestvovati u priredbama muzeja, oni mogu i da vrše recimo neke dijelove čuvarske službe. Znamo da u inozemstvu pri nekim muzejima postoje tzv. »klubovi seniora« s razgranatom aktivnosti koja može biti od velike koristi za muzej a odvija se bez posebne naknade. Konačno, ako umirovljenik vrši dio čuvarske službe on je u prilici da sam vrši određenu animaciju ili točnije da daje određene informacije, samo pri tome treba jasno utvrditi koje informacije može dati a koje ne.

Na koncu postoji i pitanje tehnologije vezane uz animaciju. I to bi trebala biti tema posebne rasprave. Uopće o metodama rada i o sredstvima rada, o medijima u nas se suviše malo razgovara, a svjetska iskustva su danas već vrlo velika.

Ti su nam razgovori neophodni jer na temelju naših ali i iskustva drugih trebamo stvoriti i osmisliti muzeografiju adekvatnu našem društvenom uređenju. Ne treba naglašavati koliko nam je ona potrebna i važna. Samo primjera radi spomenimo delegate u samoupravnim interesnim zajednicama kulture i njihovu funkciju u odnosu na muzejsku djelatnost. Tu se može odvijati potrebna interakcija jedino ako je muzej u svojoj djelatnosti otvoren prema javnosti. I s tog aspekta je jedan od osnovnih zadataka suvremenog muzeja oformiti se kao sastajalište te cjelokupnu sakupljenu, dobro čuvanu i obrađenu muzejsku građu staviti u tu funkciju.

Problem osiguravanja trajnog društvenog interesa u odnosu na djelatnost muzeja, sastoji se iz dva osnovna faktora. Prvi je, način djelovanja u muzejima i korištenje suvremenih metoda u muzeološkoj praksi. Moramo priznati da su sistem rada i oblici rada koji se koriste, na nivou kakvi su bili kad je većina naših muzeja osnivana i da se na ovom području, izuzev pojedinačnih napora, nismo mnogo pomakli, posebice, u korištenju suvremenih tehničkih sredstava u prezentiranju muzejske građe. Gotovo je jednako veliki problem ako ne i veći, suvremena interpretacija muzejskih predmeta, naročito u tumačenju sintetičkih i problemskih tema. Uglavnom se zadržava klasična podjela po muzejskim disciplinama, arheologija, etnologija, novija povijest, suvremena umjetnost i sl. Na taj način izložbe su često na nivou stručne determinacije predmeta ili estetske valorizacije, bez muzeološke interpretacije posjetiocima koja mu ne odgovara na već klasična pitanja, o čemu izložba govori, zašto je postavljena i kakva je nova saznanja dobio, već mu pruža činjenice da ti predmeti postoje sačuvani i pokazani.

Pravilnom interpretacijom građe pobuđuje se širi društveni interes, koji osigurava postojanje drugog faktora a to je društvena potreba za muzejima. Ovakva međusobna interakcija između muzeja i korisnika muzejskog rada, ključ je za slobodnu razmjenu rada.

Kad se govori o razmjeni rada između materijalne proizvodnje i društvenih djelatnosti, u ovom slučaju o muzejima, imamo u vidu načelo da se svima osigurava jednaki društveno-ekonomski položaj. Međutim rad koji razmjenjuju muzeji mora biti društveno relevantan, znači onaj rad koji se može razmjenjivati i od njega imaju neposrednu korist i pojedinci društvo u cjelini. Danas, na žalost i zbog prakse u muzejima i zbog postojanja saznanja u materijalnoj proizvodnji, da je muzej potreban, ali nezna se uglavnom zašto, osim općih načela, provodi se i dalje nasljeđena politika raspodjele materijalnih sredstava, ne prema potrebama društva, već približno prema potrebama muzeja. Praksa time stvara formalnu razmjenu rada koja je u svojoj biti budetiranje, jer niti materijalna proizvodnja nema značajni utjecaj na muzejski rad, niti sami muzealci osim u određenim racionalizacijama troškova ili kvantitativnijem izvršavanju programa. Odgovor, koji je društveno relevantan rad, moramo dobiti stvaranjem jasnih kriterija izrade programa rada i verifikacije preko delegatske baze ili neposrednim kontaktom sa materijalnom proizvodnjom. Podrazumijeva se za-

jednička odgovornost za planiranje i programiranje rada a time i zajedničke rezultate u ostvarivanju programa. Na taj način muzealci stižu potrebna materijalna sredstva za svoj rad, a radnici iz ostalih društvenih struktura potrebna saznanja o svijetu u kojem žive, o daljoj i bližoj povijesti, te zadovoljavaju svoj kulturni interes. Inauguriranjem zajedničke odgovornosti, eliminiramo budžetsku raspodjelu materijalnih sredstava, stihijnost u programiranju i planiranju muzejske djelatnosti, a osim toga osigurava se samoupravni princip da radnici neposredno odlučuju o rezultatima svog rada i sredstvima koja izdvajaju za zajedničke potrebe. Radnici u muzejima stižu jednaki društveni i ekonomski položaj u društvu, a istinsko osiguravanje materijalnih sredstava za rad, omogućava i njima da uistinu odlučuju i o rezultatima svog rada.

Osim omogućavanja jednakog društvenog statusa slobodnom razmjenom rada, posebno značajan je princip područstvljavanja kulturne, povijesne i umjetničke baštine. Do sada se sprovodi putem stalnih postava, prigodnih izložbi, u muzejima ili u radnim kolektivima gdje uglavnom osim prigode malo što ostaje u trajnijem obliku.

Jasno, da je kulturna baština ogromno vrelo ne samo za podizanje znanja, već i baza da se dolazi do novih vrijednosti danas, pomoću stalne valorizacije, vrijednosti stvorenih kroz cjelokupan društveni razvitak. Muzeji mogu i moraju pružati odgovore na ta pitanja, i tu im je i mjesto u današnjem društvu koje u nas vrlo dinamično usvaja nove društvene humanije odnose. Zajedničkom akcijom i razvijanjem međusobnih samoupravnih odnosa sa materijalnom proizvodnjom, muzeji će doseći ono mjesto i značaj koji im u društvu i pripada.

Tomislav Šola:

Sve što se može dovesti u bitnu vezu s današnjim muzejem zaslužuje pa i zahtijeva otvoren i problemski pristup i to upravo zbog toga što je jasno da su promjene i poboljšanja u muzejskom radu neminovni, i zbog činjenice da je jednom za svagda jasno kako ne postoje definitivna rješenja nego se radi o kontinuiranim promjenama. Muzejska ustanova je definitivno u funkciji društva, njegovih ambicija i potreba, te bi inzistiranje na svezremenosti postulata muzejskog rada bilo upravo odricanje te egzistencijalne veze, pa dakle, i negiranje muzeja samog. Uostalom, sva povijest muzeja i njegovih praoblika i sav razvoj teorije muzejskog rada upućuje na totalnu integraciju muzejske ustanove u dinamične društvene promjene. O tome svjedoči i najnaprednija muzejska praksa u svijetu.

Ovaj skup ovdje vidnim značajnim i stoga što svojim postojanjem doprinosi stvaranju jednog kontinuuma događanja, koji se već sad nazire: o muzejima se konačno više govori i piše no prije. Ne bih rekao da je riječ o prepoznatom poslanstvu nekolicine koji su se našli pozvanima da pokušaju nešto mijenjati promjene radi, već se radi zapravo o činjenici da su neke prilike u društvu konačno sazrele i da je inovacijska inicijativa tek pitanje logičnog reagiranja.

Ono što je prvo, što se može reći kao najglobalnija ocjena, jest nesrazmjer između naše društveno-političke stvarnosti i činjenice da postoje muzeji koji nisu u stanju sukladno slijediti društvene promjene, — mijene društvenih odnosa koje se u nas događaju. Samoupravna kultura u delegatskom sistemu nije takva nepoznanica da se muzeji ne bi mogli integrirati u ta nastojanja. S jedne strane imamo muzej koji je, to ne treba tajiti, tradicionalna ustanova s mnogim problemima naslijeđenim od 19. stoljeća, a s druge postoje konkretne potrebe i situacije koje zahtijevaju novo. Kad bismo samo htjeli ispuniti slovo Muzejskog zakona našli bi se pred vrlo velikim kompleksom stvari koje treba riješiti. Dakako, pitanje je upravo što je to. Obzirom na osobine naše situacije mogli bismo recimo početi od prezentacije u muzeju ili naprosto od one suvremene koncepcije koja više ne smatra muzej mjestom gdje se stvari samo sklanjaju (makar i da bi bile obrađivane) — od koncepcije koja poštuje sve tradicionalne osobine muzejskog rada, ali ima izuzetno velike ambicije upravo u onom dijelu najosnovnije definicije muzeja koji se zove prezentiranje muzejske građe. Prezentacija naravno nije ništa drugo nego ta najdjelotvornija sprema s ambicijama društvene zajednice i jedina moguća projekcija vrijednosti tih predmeta na naše prilike. Drugim riječima, ono što je u muzeju blago, treba to zaista i postati, a ono to nikako nije ako ne postoji unutar jednog efikasnog komunikacionog sistema. To je ustvari pitanje općenitog stava prema muzejskom radu koji u nas, unatoč nekim načelnim pristancima, još nije domišljen. Naime, svi mi dakle i oni među nama koji se iskreno trude obavljamo taj posao na tradicionalan način koji uglavnom podrazumijeva publiku koja u muzeje dolazi, koja je tamo već apriori prisutna. No, muzej svoju važnost mora izboriti u većoj mjeri i u stvarnoj praksi. Govoriti o načinima ostvarivanja tih ciljeva znači govoriti zaista o inovacijama u tehnologiji muzejskog rada, čak o načinu razmišljanja muzejskih radnika. Upravo je jučer o tim temama bilo govora ovdje (autor je održao predavanje o Centre Georges Pompidou u Parizu, op. urednika) pa se razgovaralo da li je moguća usporedba između suvremenih muzejskih ustanova kao što je Beaubourg i suvremenih robnih kuća. Ma koliko naizgled

nesuvisla (makar upotrijebljena i s dužnom rezervom) ta usporedba je moguća jer postoji jedna, danas već prihvaćena teza, da muzej treba bez elitističkih kompleksa upotrijebiti sve mehanizme koji bi ga promovirali, koji bi njegov značaj doveli u svijest i pamćenje. Ja ću spomenuti zaista banalne primjere: bilo je ovdje razgovora kako oglasiti jedno predavanje; Usporedbu postavljam ne šaleći se: ako dolazi u grad neki pjevač ili cirkus ne samo da je sve objepljeno plakatima i da o tome govori štampa, radio, nego se gradom iz automobila zvučnicima poziva publika, a znamo da su i pjevački nastup i cirkus također dijelovi kulture i zaista nikako ne vidim razloge da to isto ne rade muzeji, ili, — nije mi jasno zašto muzeji ne bi koristili ta iskustva. Gdje je zapravo ta granica gdje je muzej određen nekim svojim elitizmom, dignitetom. Muzej je ustanova koja treba jednako *služiti* kao i robna kuća, dakako sa svojim drugačijim idejama i namjerama, ali svakako treba posegnuti za mnogim tim mehanizmima da bi obavio svoju funkciju. Film je, recimo, nedvojbeno duboko integriran dio naše kulture, po sebi je atraktivniji od muzeja pa ipak je oglašen na dovoljno dobar način plakatima, oglasnim tablama, člancima itd. Taj pristup je dinamiziranje muzejskog posla, jer njegov komunikacijski dio treba biti primjeren svom vremenu, — dakle dinamičan. To muzej još nije. Mi se zaustavljamo na pozivnici. Mi smo još uvijek opterećeni tradicionalnim određenjem da je muzej zaista samo jedna znanstvena ustanova koja sakuplja, obrađuje i čuva, a prezentacija je tek izlaganje muzejskih predmeta. Ono što je suvremen muzej to je i drugačija podjela rada, posve drugačija organizacija muzejskog posla. To će reći da u suvremenom muzeju moraju pored specijalista za obradu pojedinih područja postojati i stručnjaci zaduženi za interpretaciju muzejskog materijala. Ne trebaju se osjećati pogođenima oni kojima je bliži tradicionalni muzejski posao, jer suvremeni muzej se ne odriče tog dijela rada. Upravo naučni rad i istraživanje dobili bi više na važnosti i bili odtarećeni. Taj inovacijski napor bi bio samo ravnopravno podizanje njegovog komunikacijskog djelovanja na razinu koja je u današnjem trenutku potrebna. Ako je riječ o reorganizaciji, ona se ne odnosi na pojedinačne ustanove tj. ne najprije na njih: potrebno je organizaciono poboljšati čitav muzejski sektor, jer parcijalni naponi nigdje, pa tako niti u muzejima, ne mogu donijeti relevantne rezultate. Da nam svi ti naponi ne ostanu pojedinačni pokušaji, organizacije kao Muzejski dokumentacioni centar trebale bi ujediniti rad. Pravimo, recimo, izložbe koje su enormno skupe, a nisu posve iskorištene jer nisu ponuđene i drugim zainteresiranim na nekoj »burzi« (ja namjerno upotrebljavam taj termin da bih pridonio razbijanju kompleksa koji ne

dopušta niti slobodniju terminologiju).

Tehnološka obnova muzeja, na primjer, stavka je koja više ne trpi odgađanja. Parcijalno uvodeći nove postupke i novu tehnologiju pravimo medvjedu uslugu samom poslu, jer ćemo, recimo, nabaviti video opremu pa ćemo taj video sistem koristiti možda s 30% njegovih mogućnosti i koristit ćemo ga vjerojatno krivo, jer neće postojati sve ono što takvu jednu tehnologiju nužno prati: stručna briga, servisi, prostor itd. Pokazalo se da je nesuvislo da tu tehnologiju nabavlja pojedinačni muzej, — dakle, trebat će se ujediniti. Trebat će stvoriti zajednički posudbeni servis kao mjesto gdje će se svi moći obratiti i opskrbiti potrebnim, — mjesto gdje će biti stručnjaci za rukovanje, popravak, stvaranje programa, gdje će biti standardizirana oprema itd.

Boris Kelemen:

Moderni muzej mora biti tako organiziran da je u mogućnosti obavljati četiri osnovne vrste poslova.

Jedna grupa poslova vezana je prije svega uz muzejsku građu. To su mahom specijalizirani stručni poslovi koji se odvijaju na tri razine. Prva razina je prikupljanje i obrada muzejske građe što rezultira u prezentaciji građe u javnosti na temelju stručnog i znanstvenog rada. Druga razina je zaštita muzejske građe kako u odnosu na stanje sačuvanosti i potrebe konzerviranja i restauriranja pojedinog predmeta, tako i u odnosu na depoe i izložbene prostore. Treća je razina muzejska dokumentacija, odnosno poslovi INDOK odjela s pripadajućim kartotekama, bibliotekom, hemerotekom, arhivom, fototekom i dr. Tu se u velikim muzejima nalazi i zasebni stručnjak — muzeolog.

Segment poslova koji su vezani uz djelovanje u javnosti su pedagoškog i animatorskog karaktera. Ovim se razrađuje sistem rada s posjetiocima (od djece do umirovljenika) uz stalnu suradnju s obrazovnim institucijama, radnim organizacijama, mjesnim zajednicama. Posebnu cjelinu čini ovdje sistem propagande koji mora biti široko zasnovan, a može uključiti i stanovite odgovarajuće komercijalne poslove.

Treća vrsta poslova obuhvaća s jedne strane one tehničke prirode. To su poslovi obrtnika koji se brinu za održavanje uređaja, obavljaju tehničku postavu izložbi i izrađuju potrebne elemente. S druge strane tu su poslovi čuvanja i održavanja prostorija i zgrade, ali i poslovi vezani uz samozaštitu.

Konačno u muzeju postoje nužno i opći i računovodstveni poslovi. Grubo uzevši ovime su nabrojene sve osnovne grupe poslova koje danas muzej treba obavljati. Ali znamo da je realna situacija

ali i mogućnosti drugačija. Znamo da postoje drastične prilike gdje kustos obavlja sve poslove od onih čišćenja prostorija do direktorskih, ali također znamo da je tome odgovarajući i rezultat rada, da smo s radom takova muzeja krajnje nezadovoljni u svakom segmentu njegova funkcioniranja. S druge strane postoje i muzeji različitih veličina kako po značaju tako i po fondusu i po kadrovima. Ipak moramo već sada pronalaziti rješenja kako bi muzeji mogli obavljati ovdje nabrojene poslove. Mislim da je rješenje prvenstveno u udruživanju rada po ovdje navedenim segmentima poslova između pojedinih muzeja, a nikako samo u integraciji koja može biti svrsishodna ako za to ima opravdanja kao postojanje dvaju muzeja istog ili sličnog sadržaja. Međutim, mi danas susrećemo integracije muzeja s autoškolom preko centara za kulturu ili narodnih sveučilišta. Rezultat je da u takovoj situaciji muzeji postepeno, rekao bih geometrijskom progresijom prestaju vršiti pojedine svoje funkcije. Ali se zato može među muzejima izvršiti udruživanje rada po pojedinom segmentu poslova: recimo poslovi zaštite muzejske građe. Zar jedna restauratorska radionica ne može vršiti te poslove za cijelu jednu regiju, za sve muzeje te regije. Zar zavičajni muzej mora imati sve profile stručnjaka od arheologa do povjesničara umjetnosti, zar se udruživanjem po regijama ne mogu ti poslovi raditi zajednički. S druge strane postoji recimo i problem znanstvenog rada u muzejima. Iako to današnji Zakon o znanstvenom radu ne omogućuje ipak barem teoretski postoji mogućnost da se svi znanstveni radnici u muzejima objedine i na taj način zapravo formiraju jedan institut koji bi bio kadar zadovoljiti sadanje kriterije spomenutog zakona o znanstvenom radu. U svakom slučaju se razmjennom programa, posebno kad se udruže rad i sredstva može mnogo toga riješiti. Svakako se ovakvim vertikalnim udruživanjem mogu riješiti ona sporna pitanja koja se odnose na funkcioniranje muzeja u nas a uvjeren sam da bi ovakav način rada naišao na podršku pri slobodnoj i neposrednoj razmjeni rada.

Želio bih napomenuti da u takovu radu važnu ulogu ima Zajednica muzeja Hrvatske, koju treba jačati, ali i Muzejski dokumentacioni centar koji ima i svoju »izvršnu« funkciju spomenute Zajednice. Upravo za muzeološka, a posebno muzeografska pitanja koja se često teško rješavaju na terenu moći će ovaj spomenuti centar naći optimalne odgovore. Prema tome postoje realne mogućnosti da se izvršavaju zadaci pred kojima danas stoje muzeji u svim regijama.

Ta promjena funkcioniranja muzeja vezana je i uz konačno utvrđivanje mreže muzeja, o čemu je načinjeno niz elaborata u

okviru Muzejskog savjeta Hrvatske. Međutim, da bi se putem utvrđivanja mreže muzeja utvrdio i dugoročni plan razvoja muzeja, potrebno je da svaka općina na teritoriji SRH utvrdi svoje potrebe, o čemu se do sada nije suviše raspravljalo. Svakako utvrđivanje potreba mora doći od baze, važno je da se muzej osnuje i sagradi na bazi potrebe sredine u kojoj treba funkcionirati.

Radmila Brlečić:

S obzirom na tradiciju proizvodnje i prerade hrane u Podravini i na Podravku, kao jednu od najvećih prehrambenih industrija u zemlji, normalno je da je upravo ovdje nikla ideja o gradnji specijaliziranog Prehrambenog muzeja. S obzirom na vitalnu važnost proizvodnje i prerade hrane za život čovjeka kao i sve ostale razloge, ideja je prihvaćena od svih radnika Podravke, a isto tako i od republičkih organa za prosvjetu i kulturu.

Osnovna koncepcija Muzeja — moglo bi se sažeti u jednoj rečenici — jeste razvoj tehnologije hrane, od kamene sjekire do elektronskog stroja. To je jako široko i mi sami imamo dilema oko koncepcije. Sadržaj bi se prikazao sa svih aspekata, tako da bi se stvorio jedan kompleksan muzej. Namjeravali smo izgraditi na jednom većem kompleksu novu muzejsku zgradu u kojoj bi razvoj proizvodnje hrane bio podijeljen po djelatnostima: voće i povrće, žitarice, meso, vinarija, konzumacija hrane itd.

U okviru tog kompleksa predvidjeli smo niz sadržaja kako bi se omogućio što bolji kontakt s publikom, od izložbenog prostora u zatvorenom, poluzatvorenom i otvorenom prostoru i razne druge sadržaje, kao projekcije u sali za prikazivanje filmova i dijapozitiva, predavanja, izložbe. Zatim smo predvidjeli realizirati različite vrste kuhinja od najprimitivnijih do najmodernijih s posebnim naglaskom na seosko domaćinstvo s kraja 19. i početka 20. stoljeća.

Ovi ekspanati trebali bi na zoran način prikazati posjetiocima, a to su između ostalih i brojne ekskurzije učenika iz cijele zemlje, kako neki strojevi rade, kako se u kuhinji prave jela, da mogu sami ručno mljeti kukuruz na žrvnju i slično.

Na žalost, zbog općih financijskih poteškoća, primorani smo na neko vrijeme odgoditi izgradnju tog centra i rješenje koncepcije koju smo zamislili i ići na privremeno rješenje, a to je sakupljanje, konzerviranje i smještaj ekspanata u adaptirane prostorije.

Dragutin Feletar:

Slušajući vas i inače prateći problematiku kulturnih djelatnosti, a pogotovo muzeja i galerija, čini mi se da se još jednom po-

kazalo da je kultura nedjeljiva, jer i nas u udruženom radu muče isti problemi kao i vas u kulturi i profesionalne djelatnike. »Podravka« je dosad razvila bogatu aktivnost, ali moram reći da smo sadašnjim stupnjem kulturnih djelatnosti u »Podravki« dosta nezadovoljni. Naime, čini se da smo došli do jednog stupnja kada provodimo vrlo aktivno sve tradicionalne oblike kulturnih djelatnosti i kada već 3—4 godine faktički imamo istu razinu i nikako ne možemo ostvariti novu stepenicu u kvalitativnom smislu. Stoga se vrlo aktivno razgovara o kulturi, a unutar toga smještavamo i ovaj razgovor koji bi trebao ići k uspostavljanju suvremenije koncepcije kulturnih djelatnosti. (U nastavku opširnijeg izlaganja, Feletar je upoznao sudionike skupa s glavnim dosadašnjim uspjesima, kao i s problemima, kulturnog djelovanja u velikom kolektivu kakav je SOUR »Podravka«).

Dubravka Mladinov:

Činjenica je da je muzejska djelatnost jako rasparcelirana. Ustanove su izolirane i ne postoji zajednički program niti u regijama, a kamoli na planu Hrvatske. Prema tome, izostaje povezanost. Recimo, kako je ovdje bilo riječi, priređuju se vrlo skupe i organizaciono zamršene izložbe od značenja, a ostaju dostupne samo manjem broju ljudi. Postoje pozitivna organizaciona iskustva takvog povezivanja, recimo Muzička omladina, koja je uspjela spojiti čak i sela sa središtima gdje se odvija muzički život. Čini mi se da će i Muzejski dokumentacioni centar koji već postoji 25 godina i koji je prošao mnoge poteškoće, morati preuzeti funkciju jednog ovakvog centra gdje će se slijevati sve informacije koje će onda moći djelovati na široko područje SR Hrvatske, kao koordinatora svih djelatnosti, izložbi i drugih manifestacija koje su u kompleksu širokog djelovanja jednog muzeja. Htjela bih reći nešto i o pitanju znanstvenog rada. Današnja struktura kadra je potpuno nezadovoljavajuća. Postoje veliki muzeji sa dugom tradicijom, na primjer u Splitu, gdje radi svega 8—9 ljudi što je neodrživo u suvremenoj muzeologiji. Ona traži jednakopravno i stručnjake koji će biti istraživači kao i aparat koji će se više posvetiti pitanjima djelovanja muzeja prema vani. Te dvije linije bi se trebale kretati paralelno, zajedno, da bi muzej uopće pravo djelovao. Treće pitanje je pitanje nastave. Reforma visokog školstva je predvidjela nastavu muzeologije na trećoj i četvrtoj godini na Filozofskom fakultetu kao matičnom fakultetu, s tim da su inkorporirani i drugi srodni fakulteti. Tu je predviđeno, ako se ne varam, 700—800 sati prema današnjih 65, s time da je bio razrađen vrlo suvremeni koncept nastave, sa bogatim praktičnim radom u muzejima. Nažalost ova školska godina koja je prema SAS-u bila

predviđena za nastavu je izostala. Isto tako bilo je dotaknuto pitanje preparatorsko-restauratorskih radionica koje su danas također sasvim nezadovoljavajuće. Mislim da bi se trebalo orijentirati na tzv. regionalne radionice, jer bi na taj način mogli pokriti teren i ne bismo se usitnili, jer, današnje restauratorsko-preparatorske radionice ne mogu biti male neprofesionalne radionice koje ne mogu zadovoljiti zahtjevima suvremene konzervacije. Te bi regionalne radionice mogle vršiti i stanovitu ambulatnu funkciju prema manjim muzejima. One bi čak mogle imati i specijalizirani karakter pa bi na područjima gdje preteže jedan određeni materijal mogle biti specijalističke. Ideja vašeg muzeja prehrane je jedna od prvih direktnih inicijativa iz privrede, iako ima nekih takvih u brodogradilištima, INI, ali se ovdje otišlo najdalje. Taj bi muzej trebao imati i karakter jednog živog etno-parka. I možda bi trebao imati svoje dislokacije u Podravini, u autentičnim ambijentima, gdje bi se mogle sve ove aktivnosti koje su određene i odvijati u smislu tipa eko-muzeja.

Želimir Koščević:

Ovaj je razgovor sazvan na temu suvremene koncepcije muzeja i galerija sa željom da se čuju određeni stavovi, mišljenja, sugestije u odnosu na suvremenu muzeologiju. Čini mi se čak da su se očekivali određeni recepti. Ja iz iskustva znam da određenog recepta za suvremeni muzej nema, odnosno da svatko rješava taj problem na svoj način poštujući globalne principe muzejskog rada. Sve ostalo je pitanje konkretne situacije, realnosti iz koje treba niknuti jedan takav muzej. Donedavna praksa je bila nekako evropo centrična pa se onda kopija jednog evropskog muzeja slala u Nigeriju, Novi Zeland itd. Danas je evidentno da svaka regija, zemlja, kontinent, koncipira i gradi muzej na svoj način koji će najbolje odgovarati njihovim potrebama. Prema tome, ako postoji na globalnoj razini ovakva sloboda čini mi se da bi slobodni pristup trebao biti i ovdje u koncipiranju jednog takvog, recimo, muzeja prehrane, što mi se čini adekvatnim nazivom. Ako se ikada pristupi koncipiranju jedne ovakve zgrade, ne smije se dogoditi da to radi isključivo samo arhitekt. Kao što se ni tvornica ne koncipira samo sa arhitektonskog nego i tehnološkog stanovišta, tako i muzej kao jedinstveni radni proces mora biti koncipiran timski, od arhitekta do muzeologa. Bilo je rečeno da bi se tu dao razvoj tehnologije i da bi se tu trebala integrirati i kultura prehrane. Za mene bi u jednom takvom široko zasnovanom muzeju bilo sasvim normalno da se on misli na jednoj eko razini, odnosno na razini integriranog muzeja. To znači da se tretira podjednako problem tehnologije prerade ali i sa implikacijama što

uopće znači konzervirana prehrana, recimo. Zatim, tu vidim kako nam jedna prehramb. industrija pruža informaciju kako preživjeti na minimumu. Dakako da je i moment prošlosti integriran u takvom jednom muzeju. Međutim, ta prošlost ni jednog trenutka ne bi smjela biti interpretirana na razini fetišističkog odnosa prema predmetu. Muzej treba biti kao što je ovdje više puta bilo rečeno u funkciji spoznaje prošlosti, u funkciji spoznaje sadašnjosti i stvaranja jedne moguće vizije sutrašnjice. Prema tome, muzej ne kao hram koji okučuje predmete nego muzej koji okučuje pamćenje, s tim da spoznajemo okolinu oko sebe i ono sutra.

Zorko Marković:

Gotovo svi problemi su ovdje već naznačeni, pa mislim da nema razloga mnogo duljiti. Zelio sam samo naglasiti koliko je zapravo komplicirana i teška uloga koju bi trebao igrati običan kustos u — ne daj bože — kompleksnom muzeju. Kustos mora prikupljati podatke i materijal, stalno obilaziti teren i nadzirati ga, vršiti arheološka iskapanja, često sam prati i lijepiti keramiku i ostale nalaze, uredno i ažurno inventirati što veću količinu materijala, baviti se koliko je to moguće znanstvenim radom i vlastitim usavršavanjem u struci, postavljati što je moguće veći broj izložbi i pisati kompletne kataloge, baviti se muzejskom animacijom, modernizirati muzejsku djelatnost u društvu, pronaći rješenja za što bolje i jeftinije osiguranje fundusa i izložbi, mora biti stručni vodič, portir, domar, treba što više i bolje surađivati sa srodnim ustanovama, razmjenjivati publikacije (ako ima mogućnosti), razmjenjivati izložbe, biti stalno u toku novih izmjena, promjena i dopuna saznanja i zakona i tako dalje. Naravno, ni to nije sve, ali je već i ovo dovoljno da bi se vidjelo koliko nam u muzejima nedostaje stručni kadar. A ne možemo tražiti (premda to često činimo) da nam svaki muzealac bude ujedno i jako sposoban muzejski pedagog, i učenjak, i klasični kustos, i dobar terenski radnik i tako dalje, sve do čistačice.

Damjan Lapaine:

Analizom dosadašnjeg rada u muzejima uočljivo je da znanstveni rad nije tretiran na onaj način na koji bi morao biti, a to je da bude faktor razvoja muzejske struke u svim segmentima djelatnosti. Uzrok je, da se muzeji financiraju preko samoupravnih zajednica kulture dok je znanstveni rad financiran preko posebne samoupravne interesne zajednice za znanost. Time kultura tretira znanstveni rad na isti način kao i druge oblike rada, dok tretman sa područja znanosti nije vezan uz matične muzejske usta-

nove. Muzeji zbog malog broja zaposlenih, a još manjeg broja znanstvenika, ne ispunjavaju uvjete prema Zakonu, i u skladu sa Zakonom ne mogu biti nosioci znanstvenih programa i projekata. Znanstvenici iz muzeja prijavljuju svoje projekte preko drugih institucija izvan muzeja, uglavnom fakulteta ili znanstvenih instituta. Na taj način su teme na kojima rade magistri i doktori znanosti prilagođene i uklapaju se u orijentaciju i programe znanstvenih institucija koje nemaju primarno muzeološki interes. Muzeji gube ovim sistemom znanstveni rad koji se obavlja prema interesima pojedinaca i nije primarno u funkciji programske orijentacije muzeja. Mladi znanstveni kadrovi stvaraju se na identičan način, njihove magistarske teme uglavnom nisu vezane uz materijal u matičnim muzejskim ustanovama. Potrebno je naznačiti da znanstveni radnici udružuju rad u muzejima, a rad na znanstvenim temama obavlja se uglavnom u isto vrijeme kad i muzejski. Time su prihvaćene muzejske ustanove a često i sami znanstveni radnici zbog neusklađenosti programa rada. Teme koje se obrađuju specifičnog su znanstvenog područja i interesa, što je dovelo da u Zagrebu od 100 kustosa, nemamo niti jednog muzeologa, imamo svega dva muzejska pedagoga i jednog animatora. Zapostavljanje znanstvenog muzeološkog rada odražava, se i na taj način, što se rad u muzejima nije osuvremenio u posljednjih pedeset godina. Determinacija predmeta odvija se jednako kao i nekad, traženjem analogija po hrpama literature. Bibliografiju izrađuje svaki kustos za sebe, ne postoji jedinstvena klasifikacija muzejske građe, inventari se vode prema propisima iz 1962. godine i često je prema opisima nemoguće identificirati predmete, fototeke su uglavnom nesređene ili su sređivane prema raznovrsnim sistemima, koje često mogu koristiti isključivo njihovi tvorci. Mehano-grafska obrada podataka nije našla svoju primjenu u našim muzejima iako je poznato da se primjenom tehničkih pomagala oslobađa vrijeme potrebno za rutinske poslove, za kreativan rad.

Postavlja se pitanje na koji način izaći iz ovakve situacije i dovesti znanstveni rad u funkciju muzejske djelatnosti i time osigurati njen tehnološki razvoj. Jedan od načina je udruživanje znanstvenih radnika u muzejima u zajednički znanstveni centar. Udruživanje rada i stvaranje zajedničkih muzejskih znanstvenih programa stavilo bi znanost u funkciju muzejskih programa, a legalitet bi dobile specifično muzejske discipline, muzeologija, animacija, muzejska pedagogija i dr. Planski bi se stvarao mladi znanstveni kadar prema potrebama struke i muzejskih organizacija, a osi mtoga postigao bi se kontinuitet istraživanja. Stvorile bi se i materijalne i stručne pretpostavke za organiziranje Muzejskog dokumentacionog centra u znanstveni i stručni informacijski punkt

koji bi se mogao uklopiti u jedinstveni informacijski sistem u SR Hrvatskoj. Jedino sistemskim rješenjem rada, mogu se staviti pretpostavke za uspješniji razvoj cijele muzejske djelatnosti. Na taj način omogućuje se i društveno relevantniji rad koji je preduvjet za slobodnu razmjenu rada.

Vladimir Maleković:

Danas smo dosta čuli o tehnologiji muzeja, jer su tu većinom muzejski radnici. Međutim, čini mi se da smo malo pozornosti dali jednom dosta važnom problemu s obzirom na mjesto gdje se nalazimo. On bi se mogao naznačiti ovako: što se događa s muzejom u jednoj manjoj sredini koja se kulturno, socijalno i ekonomski drugačije razvija nego veliki gradovi? Ono što su nam drugovi iz Koprivnice i »Podravke« ovdje kazali upravo pokazuje da su oni sada u fazi traganja za novom funkcijom muzeja u radnoj i životnoj sredini. Nije kurtoazija ako kažem da sam sa svim onim što sam čuo zadovoljan, jer ovdje dolazi do bitne transformacije uloge muzeja. Tradicionalni muzej je u krizi. Ne muzej samo kao zgrada. Problem muzeja je ne samo kako tu zgradu održavati nego kako tu pohranjenu građu dovesti u suvremenu funkciju. Nemojmo imati luzija. Nema, ili barem u našoj generaciji neće biti, sredstava da se postojeće muzejske zgrade adaptiraju na novu tehnologiju i da se izgradi toliko novih zgrada da se neke muzejske zbirke mogu preseliti. Mi moramo razmišljati o tome kako građu koju čuvamo da dovedemo u novu funkciju. »Podravka« je i tu dala primjer. Pojam muzeja i ono što bismo mogli nazvati muzeološka praksa naglo se proširio. Mi smo već sada, iako se nalazimo u tvornici, u muzeju, jer svuda oko nas su umjetnine; one ne leže pod prašinom, one su tu, u neposrednoj komunikaciji sa publikom. Ja time ne želim kazati da je muzej u svojoj tradicionalnoj funkciji prošlost. Negativna tradicija muzeja bila je i jest u tome što su oni ipak više manje u velikim centrima, a građa na terenu. Mi imamo strahovitih problema sa etnografskom građom na terenu: ona se naglo uništava i masovno izvozi iz zemlje. Ovakvi muzeji na terenu imaju odgovoran zadatak. Eko-muzej, o kome je već ovdje bilo riječi, to je danas veliki problem. Jer, danas se ne štiti samo kolovrat nego treba štititi i pejzaž. Treba štititi vrijednost urbanog ambijenta. Dakle, muzejska djelatnost se naglo širi na ukupan društveni prostor. Evo jednog primjera. U što se danas investiraju najveća sredstva? U memorijalne komplekse gdje odlaze silne milijarde. Sada je pitanje: da li će se tu podizati faraonski monumenti koji devalviraju pejzaž, ili će se iskoristiti šansa da se na tim prostorima sa spomeničkim karakterom insta-

lira muzej sa svim onim što je jedino za povijest relevantno, a to su činjenice, predmeti, podaci? I tu muzej mora mijenjati praksu rada. Na jednoj strani promjenom funkcije građe koju čuva, na drugoj strani promjenom načina djelovanja u društvenom, radnom i proizvodnom ambijentu. On to mora vrlo brzo da učini u koliko ne želi da ga društvo jednostavno zaobiđe u svojem ubrzanom hodu.

Tomislav Sola:

U situaciji da se odlučim o sadržaju svog priloga ovom razgovoru odlučio sam se za one okvirne teme koje mi se u našoj današnjoj situaciji teorije i prakse čine najbitnijim. Bilo je do sada govora o nužnim promjenama u onom dijelu muzejskog rada kojeg zovemo prezentacijom, ali i među onim tradicionalno važnim muzejskim obavezama, sakupljanju, obradi i čuvanju potrebne su promjene. Tu je također potreban drugačiji pristup. Govoreći tek u natuknicama rekao bih kako se u muzejima najčešće radi o reprezentativnom načinu sakupljanja, a to znači da današnja muzejska ustanova, i onda kad zaista hoće, nije u stanju pokazati, recimo grubo, objektivne i slojevite slike i »istine« sa svog referentnog područja. Da ne bih suviše duljio samo ću spomenuti neke primjere. Recimo materijal etnografskog muzeja koji je također pretežno reprezentativnog karaktera nije u stanju pokazati što, recimo, ruralni kompleksi u stvarnosti jesu. Jednako tako je i drugdje, jer, na primjer, u tehničkom muzeju se također nalaze reprezentativni primjeri i rekonstrukcije koje jedva daju naslutiti ono mnoštvo interpretativnih mogućnosti koje taj materijal krije. U muzejima ne postoji mogućnost valoriziranja i obrazovanja kroz plodonosno uspoređivanje, jer sav materijal redovito zadovoljava najbolje osobine svoje vrste. Želimo li muzej učiniti obrazovnom ustanovom, jednako je tako korisno pokazati »loš« materijal u smislu neke estetske i reprezentativne »rentabilnosti« da bismo tako dobili svtarnu, konkretnu sliku situacije o kojoj govorimo. Nezamjenjiv kapital muzeja je jezik samih predmeta i to treba iskoristiti uz onaj potrebni interpretativni napor. To mi se čini jednim od problema koji zaslužuje mnogo širu raspravu jer je prigod osvješćivanju odnosa prema materijalnim činjenicama naše prošlosti i *sadašnjosti*. Taj odnos do sada nije u potpunosti do-rečen i osviješćen, jer je atavistički vezan na sakupljanje po nekim »naj« kategorijama. Nije riječ čak niti o nekom neradu muzeja nego zaista o tome da rad bude bolje usmjeren.

Smatram da je najbitniji problem u ovom konkretnom pristupu muzejima — stručni kadar. Bilo je spomenuto da postoji kolegij

muzeologije i da postoji ideja da se studij muzeologije uvede na fakultetu. Čak je i reformirana škola shvatila neke potrebe muzeja (to muzealci moraju prihvatiti), tj. da se u srednjoj školi formira srednji stručni kadar muzeja. Time bi kustose trebali i mogli osloboditi svih poslova koji ih, posve tehničkog i rutinskog karaktera, spriječavaju da se posvete svojim bitnim obavezama. Treba zaista reći da je naš stručni kadar stvarno tek priučen na poslovima koje obavlja iako zabluda, koja ima duboke korijene u samim muzejima, kaže da je već intelektualni kapacitet muzejskog radnika dovoljan na poslu kojeg obavlja. Ako je to točno u slučaju obrade muzejske građe, što je sa svim ostalim stručnim poslovima u muzeju? Usmenom predajom se uči jedan »zanat« koji je sve prije no jednostavan i koji svojom dinamikom takvo stručno »osposobljavanje« čini bespredmetnim. U suvremenim se okolnostima tako ne može raditi jer nam to, ako ništa drugo, ne dopušta nužna projekcija budućnosti muzeja, sve ono što od muzeja očekujemo. Problem kadrova je središnje mjesto dakle potječe ogroman broj naših muzejskih problema.

Bilo je spomenuto da bi u formiranju tih kadrova bilo neophodno omogućiti im raznovrstan praktični rad (a danas se događa da se bez praktičnog iskustva magistrira iz muzeologije), ali taj rad je zbog mnogo razloga jedva moguć. Naš današnji muzej gotovo ne pruža mogućnost da se »in vivo«, u praktičnom radu, pokažu suvremene koncepcije funkcioniranja muzeja. Spomenite mi, recimo u Hrvatskoj, jednu jedinu ustanovu koja je u stanju fizički, organizaciono, stručno itd. (dakle nije riječ o stavu nego o stvarnim mogućnostima) funkcionirati po suvremenim muzejskim principima. Gdje god dodirnete naći ćete se u situaciji da stvari ne »štimažu«, — da se moraju bitno poboljšati. Problemi su i banalne, stvari od pakiranja umjetnina do transporta muzejskih predmeta. Kako ćete pokazati transportiranje kad mi sami odlazimo po kamione i ugovaramo prijevoz posve neprikladnim vozilima, s ljudima koji su jedva čuli za postojanje muzeja i tako dalje. Kako ćete pokazati pravi pedagoški rad studentima kad mi takvog pravog sistematičnog rada zapravo nemamo? Drug Lapajne je spomenuo, recimo, brojke o animatorima što dovoljno ilustrira apsurdnost nekih situacija. I još ću jednom ponoviti: naši muzeji moraju sebi izboriti ono magistravno mjesto u kulturi koje im pripada. To čak nije pitanje izbora nego obaveze.

Pripremio: MARIJAN ŠPOLJAR